

GÜNCEL ENERJİ SORUNLARI MASAYA YATIRILDI

Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi (DEK-TMK) tarafından 24 Mart Salı günü Milli Kütüphane Konferans Salonu'nda gerçekleştirilen panelde, güncel enerji sorunları masaya yatırıldı. Enerji alanında serbest piyasanın işlemediği panel tartışmalarında ortaya konulurken, kamunun yatırım konusunda önceliği alması gerektiği vurgulandı. Elektrikte DUY denilen karaborsanın açılmasını ve bu karaborsanın finansmanı için de maliyet bazlı fiyatlandırma adı altında otomatik zam dönemi başlatılmasını da yeterli bulmayan özel sektör temsilcisi karaborsa ödemelerindeki aksamalardan şikayet ederken, yatırımlar için geniş kapsamlı teşvik paketi istedi.

Panelin açılışında konuşan DEK-TMK Genel Sekreteri Ömer Ünver, Türkiye Enerji Raporu'nun tanıtımını yaparken, dünyada enerji yönelik ciddi talep artışına ve enerji ile siyaset arasındaki bağlantıya dikkat çekti. Dünya enerji tüketiminin 2030 yılında yüzde 50 artacağı öngörüsünü anımsatan Ünver, Türkiye'nin de en çok elektrik talep artışı olan ülkelerden biri olduğunu kaydetti. Ünver, Türkiye'de doğalgazlı

santraller tam kapasite çalıştırılrsa dahi talebin karşılanamayacağı bir noktaya doğru geldiğini, artık kömüre ağırlık verilme sırasının geldiğini söyledi. Ömer Ünver, petrol ve gazın son derece kuvvetli bir siyasi silah durumuna geldiğini belirtirken, Türkiye'de elektrik fiyatlarının yüksekliğini ülkeler bazında karşılaştırmanın yer aldığı tablo ile ortaya koydu. Elektrik fiyatlarının yüksekliğinin nedenlerini "ithal kaynaklar, verimsizlik ve yüksek vergiler" olarak açıklayan Ünver, "Enerji verimliliği, enerji arz kaynağı gibi ele alınmalı" dedi. Enerjide faaliyet gösteren kuruluşların bozulan dikey entegrasyonunun yeniden sağlanması gerektiğini vurgulayan Ömer Ünver, "Enerjideki bu bağımlılığı sürdürürsek siyasi açıdan pek çok ipotek altına gireceğiz" diye konuştu.

Ünver'in sunumunun ardından gerçekleştirilen paneli DEK-TMK Yönetim Kurulu Başkanı Süreyya Yücel Özden yönetti. İlk sözü alan Elektrik Üreticileri Derneği Başkanı Önder Karaduman, 2008 yılında kurulu gücün 43 bin megavat olduğunu, üretimin 200 milyar kilovat saati aştığını, tüketimin de 198 milyar kilovat saat olduğunu bildirdi.

2009 yılının ocak ve şubat aylarında aylık tüketimde yüzde 10'luk azalma olduğunu kaydeden Karaduman, bunun sanayinin ekonomik krizden ne kadar ciddi boyutta etkilendiğini gösterdiğini söyledi.

Özel Sektörden Kamuya Suçlama

Önder Karaduman, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nda öngörülen serbest piyasanın halen gerçekleştirilemediğini, dağıtım ve üretim özelleştirmelerinin geri kaldığını, yatırımlar için bürokratik işlemlerin yeterince kolaylaştırılmadığını, kamu bürokrasisinin serbest piyasayı tam olarak çözümseemediğini ileri sürdü.

Karaduman, yap-işlet, yap-işlet-devret gibi özelleştirme uygulamalarını yok sayarak bunları da kamu santrali grubuna dahil ederek kurulu güçte kamu payının yüzde 82, üretimdeki payının da yüzde 79 olduğunu iddia etti. Gerekli önlemler alınmazsa üretim talebinin artışı durumunda açık tehdidiyle karşılaşılmasının kuvvetle muhtemel olduğu uyarısında bulundu. Önder Karaduman, elektrik talebinin yüksek senaryoya göre 390 milyar kilovat saat, düşük senaryoya göre 363 milyar kilovat saat olacağı öngördüğünü, bunun kapasitenin yüzde 90 artırılması gereğini ortaya koyduğunu, bunun için gerekli olan yatırım tutarının da 100 milyar dolar olduğunu kaydetti.

Seçim Öncesi Karaborsada Ödeme Sıkıntısı

Kriz ortamında finansman temin edilmesindeki ciddi sıkıntıya da işaret eden Karaduman, bankaların kredi vermekte zorluklar çıkardıklarını, kredi maliyetlerinin arttığını anlattı. Bir taraftan da özel sektörün kamunun yanlış uygulamalarıyla uğraşmak zorunda kaldığını söyleyen Karaduman, "2008'de Maliyet Bazlı Fiyatlandırma ile krizi aşmaya çalışan sektör, bugün devletin Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi (PMUM) ödemelerine takılmış durumundadır" dedi. PMUM ödemelerin-

deki aksamanın yabancıların sektöre ilgisini de engellediğini savundu.

Özelden Hayali Lisans İtirafı

Karaduman, enerji sektöründeki lisans hayalini şu sözleriyle anlattı:

"Yeni lisans almış olanların kurulu gücü 30 bin megavattır. Bu durum umut vaat ediyor görünse de lisans alanların yatırımların gerçeğe dönüşmesini engellemekte. İnşaat ilerlemesi yüzde 16'lar düzeyindedir. Bu inşaat süreci halen başlamamış demektir. Her yıl 3 bin 500 megavat devreye girmekte denmesine rağmen 2010'dan itibaren kapasite açığı oluşması beklenmektedir."

Serbest Piyasada Teşvik Beklentisi

Karaduman, Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği (DUY) ile elektrik borsasındaki ödemelerin düzenli hale getirilmesini, her işlem için ayrı ayrı teminat mektubu alınması yerine tek bir teminat mektubunun yeterli görülmesini, bürokrasinin kolaylaştırılmasını, enerji yatırımları için yatırım indirimi, kredi olanağı, TRT Fonu gibi yüklerin kaldırılmasını içeren kapsamlı bir teşvik sistemi getirilmesini, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik 5.5 Avro sentlik alım garantisinin de yükseltilmesini istedi.

Herkese Veryansın

Karaduman Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'na (EPDK), Türkiye Elektrik İletim A.Ş.'ye (TEİAŞ) ve Çevre Bakanı'na yönelik olarak da sert eleştirilerde bulundu:

"Her konu EPDK kuruluna sunulmamalı. Bugün düzenleyici değil, frenleyici kurul haline gelmiştir. Ritüelsizlik vardır. TEİAŞ bambaşka bir alemde yaşamakta. Önüne gelen yatırımcıya kendisinin yapması gerekenleri yükleyerek, adeta vatani kurtarmaktadır. Bu özel sektörün fizibilitesini bozmaktadır. HES'lerle ilgili eleştirilere Çevre Bakanı bunlar doğalgaz lobisi diyebilmektedir."

Piyasacı Mantığa Sorgulama

Enerji İşleri Genel Müdürü Budak Dilli, ekonomik gelişmeleri anlatarak, şöyle konuştu:

"Piyasadan başka yol yoktur diyenlerin hoşuna gitmeyecek birtakım değişikliklerin ufukta olduğunu gösteriyor. Finans sektöründe bile birtakım sorular uyandırdı. Sosyal stratejik boyutları olan enerji sektöründe piyasa her şeyi çözer mantığını sorgulama zamanı geldi geçiyor. Avrupa'da çoktan sorgulanmaya başlandı. Bu sözlerim piyasaya karşı algılanmasın. 80 sonrası trendden geriye dönüş değil, benim istediğim. İfratla tefrit arasında gitmemek için... Piyasa mekanizması düzenlemelerinin sektöre, ülkeye özgü koşulları dikkate alınarak kontrollü yapılması..."

Dilli, enerjide temel sorununun arz güvenliği olduğunu, bunun temelinde de büyük ölçüde dışa bağımlılığın yatı-
tığını ifade ederken, bunun demekle olmadığını, alınan kararların etkisinin

5'li 10'lu yıllarda etkisini gösterebildiğini kaydetti. Budak Dilli, son 5-6 yılda çıkan kanunlarla lisans alan tesislerin büyük bölümünün yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı olduğunu, bunların 20 bin megavat civarında olduğunu bildirdi. Enerji İşleri Genel Müdürü, 3 yıl önce 13 megavat olan rüzgar gücünün 450 megavat olmasının ve yılsonunda da 1000 megavata ulaşacak olmasını da örnek olarak gösterdi.

Özel Sektöre 'Devletçi' Suçlaması

Dilli, Elektrik Üreticileri Derneği Başkanı Önder Karaduman'a da şöyle yanıt verdi:

"Belki doğrudur serbestleşme mantığını biz yeterince algılayamamış, özümseyememiş olabiliriz. Ama aynı iddiayı ben de özel sektöre söylüyorum. Benden çok

devletçi, ama nasıl devletçi? Hala teşvik, garantilerle serbest piyasacılık yapmak isteyen özel sektör görüyorum. Biz hepimiz bir kazanın içindeyiz. Özel sektörü de karıştırırsanız, kamuyu da karıştırırsanız kuru fasulye çıkar, nohut çıkmaz."

Tencerenin Altı Yanyor

Elektrik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Musa Çeçen, fasulye örneğinin kendisine "kadayıfın altını üstünü hatırlattığını" ifade ederek konuşmasına başlarken, "Ülkedeki ezilenler, yoksullar, sözlerini duyuramayanlar galiba tencerenin alt kısmında kalıyorlar, ondan fena halde yanyorlar bu enerji konusunda" dedi.

Krizin üretim sektörünü, halkı etkilediğini belirten Çeçen, elektrikte arz güvenliği sıkıntısını krizin ertelemesi nedeniyle de bir taraftan bıyık altından gülündüğünü söyledi. Kriz nedeniyle enerji tüketimindeki yüzde 24.7'lik gerileme olduğuna dikkat çeken Musa Çeçen, Ekonomist-Yazar Mustafa Sönmez'in krizin asıl etkisinin 6. aydan itibaren görüleceğine ilişkin değerlendirmesini anımsatarak, enerji talebindeki düşüşe bu anlamda sevinilemediğini kaydetti.

Santral Kapatacağız Diyenler Zamlar Karşısında Sustu

EMO Yönetim Kurulu Başkanı Çeçen, tüm uyarılara karşın doğalgaza yönelik sağlayan kararlar alındığını, bugün ise herkesin bundan şikayet ettiğini anlatırken, şöyle konuştu:

"3096 sayılı Yasa ile enerji bütünlüğünü bozduk. Bu alanların kar ve rant teslim edilmesi gerekiyordu. Özel sektör elinde ucuz, güvenli, kaliteli olacak diye allandırıp pullandıranlar... Şu anda onlar da memnun değiller. Şimdi o kesimler EPDK'dan memnun görünmüyorlar. 1 Temmuz 2006 öncesi Elektrik Üreticileri Derneği'nin sözlerini, o gazete kupürlerini saklıyorum: 'Böyle giderse santralleri kapatacağız.' Birden 1 Temmuz'da bir hadise yaşadık.

Ege'de kesintiler oldu. Karşımıza birtakım yaptırımlar çıktı. DUY denilen karaborsa. Daha sonra da karaborsaya bu kaynak aktarımı için maliyet bazlı fiyatlandırma geldi. Doğalgaz santrallerini kapatacağız diyenlerin, daha sonra doğalgaz zamlarına karşı tek bir laflarını duymadım."

Asıl Sorun Talep Tarafı Yönetimi

TRT payının düşürülmesi taleplerine de karşı çıkan Çeçen, daha önce de net gelirin yüzde 3.5'i TRT payı olarak kesilirken, 1. AKP döneminde bu oranın yüzde 2'ye indirildiğini, TRT payının faturalara eklenerek, genel aydınlatma bedelinin de Hazine'ye bırakılarak halkın sırtına yıkıldığını anlattı. Çeçen, asıl sorunun arz güvenliği değil, talep tarafını yönetim sorunu olduğunu belirtti.

'Yenilenebilir Kaynaklara Üfürük İşler Diye Bakılıyordu'

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Temsilcisi olarak panele katılan Rüzgar Enerjisini ve Su Santralleri İşadamları Derneği Üyesi Selahattin Baysal 1995'lerde bu işe başladığı zaman dönemin Enerji Bakanlığı yetkilisinin kendisine "Sen ciddi bir adamsın, niye böyle üfürük işlerle uğraşıyorsun" dediğini aktararak, "Uzun süre bize Donkişot gibi bakıldı. Böyle bir anlayış vardı; uyduruk işler..." diye konuştu. Bugün bu bakış açısının değiştiğini söyleyen Baysal, hukuki altyapıda eksiklikler olduğunu anlatırken, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun 7 senede 89 kez değişikliğe uğradığını, Lisans Yönetmeliği'ndeki değişiklikleri takip etmenin mümkün olmadığını, sayısının bile bilinmediğini kaydetti.

Doğal Tekel Varsa Tam Rekabet Olmaz

Türkiye Ekonomi Bankası Mali Yatırımlar A.Ş.'den Danışman Hakan Özyıldız, birinci sorunun enerji açığı değil, işsizlik olduğunu, ikinci sorunun üretim, yani yatırım olduğunu, ancak bu noktada birinci sorunun enerji olduğunu ifade ederek konuşmasına başladı.

"Sermaye bulamıyoruz, önümüzdeki günlerde enerji de bulamayacağız" diyen Özyıldız, şöyle devam etti:

"Bana göre Türkiye'nin stratejisi yok. Kafalar karma karışık. Stratejisi olmayanın hukuku her gün değişir. Günlük işlere müdahale etme arzusu ile konulara yaklaşırsınız. Hazine, Enerji Bakanlığı, DPT stratejiyi verir, günlük işlere karışmaz. Kurumsallık orada ortaya çıkıyor. Başından beri EPDK tartışmalı. Karar verilmeli, olacak mı, olmayacak mı? Doğal tekellerin olduğu yerde tam rekabet olmaz. Mutlaka düzenleyici, denetleyici olmalı. O bakanlık mı, kurul mu bir tercihtir."

EPDK'ya Görev Çağrısı: Girdi Maliyetlerinde Rekabet Var mı?

Doğal tekel bir piyasada, maliyet üzerine artı kar çalışıldığı zaman, maliyetin veri olamayacağını söyleyen Özyıldız, "Karaduman 'Maliyet+kar sistemine geçildi' dedi. O zaman EPDK'yı görere çağırıyorum; girdi maliyetlerinde rekabet sağlıyorlar mı?"

Dünyanın içinde bulunduğu ortamda, ciddi kayıpların yaşandığı dönemde finansman bulmanın güçlüğüne anlatan Hakan Özyıldız, büyük projeler

için yüzde 50-60 öz kaynak bulunması gerekliliğine dikkat çekerek, "Kamu burada mutlaka rol oynayacak. Yatırımları biz buraya yönlendiremezsek 2010-2012 döneminde biz ister istemez korkmaya başlayacağız. Altyapı yatırımlarında ağırlığın enerjiye verilmesi gerekiyor. Bunun için uluslararası kuruluşlardan kredi alınabilir, kamuya daha kolay kredi verilebilir" diye konuştu. Özyıldız, basında yer alan Kredi Garanti Fonu'nu anımsatarak, bu şekilde oluşturulacak bir fonda mutlaka özel sektörün de elini taşın altına sokması gerektiğini kaydetti. Özyıldız, bürokrasinin çok sekte olduğunu da düşünmediğini de sözlerine ekledi.

Kamu Önceliği Ele Almalı

Hakan Özyıldız, sorular üzerine "Bazı yatırımları kamunun yapması gerektiği konusunda ortak görüş var. Kamunun önceliği ele alması lazım. Bu bir tercih meselesi" derken, lisans ticaretine de şöyle tepki gösterdi:

"EPDK veya diğer kurumlar artık bu devralmaların önüne geçmesi lazım. Sadece teknik değil, finansmana da bakması lazım. Yoksa böyle çantacılıkla...Dünyada artık yüzde 60 öz kaynak getirmeyene kredi yok. O zaman EPDK da yüzde 20'sini getirmeyene lisans vermemeli."

Türkiye Karbon Emisyon Artışında Şampiyon

DEK-TMK Denetim Kurulu Üyesi Tülin Keskin ise, Türkiye'nin artık Kyoto'ya duyarsız kalamayacağını belirtirken, Avrupa Birliği'nin karbon emisyon azaltımının yüzde 50'sinin enerjide olmasına yönelik kararını anımsattı. Keskin, Türkiye'nin dünya karbon emisyonu içindeki suçunun binde 4 gibi küçük olduğunu, ancak Kyoto kapsamında taahhütte bulunmayan Türkiye'nin artış hızında dünya şampiyonu olduğunu ve karbon emisyonunu yüzde 95 artırdığını kaydetti. Tülin Keskin, 2004'te 3.54 olan kişi başına karbon emisyon miktarının 4.55'e çıktığını, AB'de bunun 10 civarında

bulunduğunu belirtirken, "Yakında yakalayacak gibi duruyoruz" dedi.

Enerji Verimliliğiyle 40 bin İstihdam

Tülin Keskin, enerji verimliliği ile 40 bin civarında istihdam sağlanabileceğini bildirirken, şöyle konuştu:

"Bir nükleer enerji santrali kurarken 3 kişi istihdam, aynı miktarda tasarruf ettiğinizde ise 12 kişilik istihdam sağlıyorsunuz. Enerji verimliliği, en önemli istihdam, ekonomi ve enerji politikasıdır."

TRT Ankara Radyosu'ndan enerji programları yapan Neşe Yenice, halkın enerji alanına yönelik ilgisini anlatırken, basının yeterince bu alanda duyuru işlevini yerine getiremediğini söyledi. TRT'nin elektrik faturalarındaki payının kaldırılmasına da kamu yayıncılığı yapıldığını ifade ederek karşı çıkan Yenice, "Enerji verimliliğinin gerçekten bir enerji kaynağı olduğunu çocuklarımıza anlatmamız gerekiyor" diye konuştu.

Yenilenebilirde Yerli Teçhizata Fazla Teşvik

Enerji İşleri Genel Müdürü Budak Dili, 2020 yılında 20 bin megavatlık rüzgar, 15 bin megavattan fazla da hidrolik santral öngörüldüğünü anlatırken, verilecek teşviklerin önemli bir bölümünün bu santral tesisleri için gerekli türbin alımı için Almanya, Danimarka gibi ülkelere ithalat karşılığı gideceğine dikkat çekti. Bu çerçevede dolaylı bir teşviği öngördüklerini aktaran Budak Dilli, teçhizatın yerli kullanılması durumunda alım garantisi için belirlenen fiyatın üzerine belirli bir pay ekleneceğini söyledi. Ancak bunun yatırım teşvik politikasına dönüştürülmesinin daha doğru olacağını ifade etti. ◀

